

мову називають рідною?; що таке материнська мова?; яку ситуацію називають мовною?; схарактеризуйте правову основу державної мовної політики в Україні.

Вивчаючи тему «Норми сучасної української літературної мови», можна запропонувати здобувачам роботу з текстом, що спонукає до дискусії, скажімо, притчу.

З-поміж відомих інтерактивних технологій колективного обговорення проблемних питань виокремлюють «Інтерв'ювання», «Мозковий штурм», «Два-чотири-усі разом», «Акваріум», «Карусель», «Круглий стіл», «Панельну дискусію» тощо. Проте роботу над формуванням умінь здобувачів дискутувати треба починати з методу ПРЕС, бо саме він навчає формулювати аргументи, висловлювати думки щодо дискусійного питання у виразній і стислій формі, переконувати інших [Пометун: 67].

Прикладами використання методу дискусії як типу заняття можуть слугувати інтерактивні технології у форматі ток-шоу чи рольової гри.

Дискусійні методи та прийоми можна використовувати не лише на практичних заняттях з української мови (за професійним спрямуванням), але й на лекціях. Традиційною формою лекції є монологічна, проте навіть на класичній лекції викладач має змогу використовувати елементи дискусії, ставлячи слухачам провокаційні чи проблемні питання з теми. Нетиповою за формою проведення є бінарна лекція, яку читають два лектори, презентуючи різні погляди на проблемне питання. Це цікавий експеримент, скажімо, з теми «Державна мова – мова професійного спілкування». На цій лекції можна порушити питання двомовності в Україні, наголосити на причинах цього явища і наслідках для майбутнього, не обходити увагою і складне, суперечливе сьогодення.

Отже, використання дискусійних методів і прийомів під час вивчення української мови (за професійним спрямуванням) сприятиме вдосконаленню мовленнєвих та комунікативних умінь і навичок, формуватиме у здобувачів різних спеціальностей культуру обговорення професійних тем, актуалізуватиме знання й розширюватиме практику використання етикетних формул ввічливості.

Література

1. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
2. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2020. 696 с.

ДЯЧУК Тетяна

канд. філол. наук, доцент, м. Київ

РОЛЬ МОВИ КОРИННОГО ЕТНОСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Мова як особлива знакова система в життєдіяльності будь-якого соціуму виконує багато важливих функцій. Мета дослідження – на конкретних прикладах

обґрунтувати виняткову роль мови в умовах війни. Джерелом фактичного матеріалу стали соціальні мережі «Фейсбук», «Ютуб», «ТікТок» тощо.

24 лютого 2024 року російська федерація без оголошення війни напала на Україну. Ця війна в першу чергу має світоглядний характер і спрямована проти суті української нації. Якщо попервах ворог озвучував тезу про потребу захищати «русскоговорящих», яких нібито ображають «неонацисти», то потім риторика змінилася – почала звучати жажлива теза про знищення всього українського етносу: «З перших днів цієї війни я попереджаю, що її головною метою є не просто окупація українських земель, але й масове винищення й вигнання українського народу... Це Голокост і Голодомор у одній пігулці... пугіну не потрібні українці навіть як підкорена нація, бо він їх боїться й ненавидить» [2].

Чому? Не в останню чергу через те, що українське суспільство неодноразово демонструвало єдність; з початку військової агресії стійкий опір загарбникам на всій загрожений території почали чинити громадяни незалежно від мови, національності, віросповідання. Найбільша лінія спротиву вибудувалася в традиційно російськомовних містах (Маріуполь, Херсон, Мар'їнка, Сєвєродонецьк), які через своє розташування одними з перших відчули удар ворога.

На думку В.Портнікова [3], російськомовні мешканці ментально ближчі до росіян, аніж до своїх українськомовних співгромадян. Різниця – у світоглядних установках, у вихованні на різних засадах, одні включені в рамки української духовної культури, інші – російської. Чому ж не був реалізований сценарій, на який розраховував ворог? На думку завойовників, мешканці мали зустрічати їх з радістю та квітами як довгоочікуваних «освободителів».

Очевидно, за останні роки незалежності, особливо після того, як «руський мир» показав своє справжнє обличчя на Сході та в Криму, сталися кардинальні зміни в свідомості українців, що мешкали поблизу окупованих територій. На думку соціологів, помітні трансформації відбулися упродовж 2012–2016 рр., на що вплинула низка чинників, зокрема: Революція Гідності, тимчасова окупація Криму й частини Луганської й Донецької областей та інші. Соціологічна група «Рейтинг» унаслідок проведеного опитування з використанням методу САТІ (Computer Assisted Telephone Interviews – телефонні інтерв'ю з використанням комп'ютера; помилка репрезентативності дослідження з довірчою імовірністю 0,95: не більше 3,1%) прийшла до висновку, що упродовж останніх років «спостерігається стала динаміка зростання в Україні кількості тих, хто вважає українську мову рідною: з 57% у 2012 році до 76% у 2022 році» [4].

В умовах війни мова виступає засобом упізнання, диференціації, протиставлення в парадигмі «свій» – «чужий». Існує безліч прикладів, що підтверджують цю думку. У відеозаписах, виставлених у соціальних мережах, російськомовні мешканці, що пережили окупацію, згадують, що сигналом для них виходити з укриттів часто було звучання не російської, а української мови з уст військових. Соцмережі сколихнув відеозапис розповіді 17-річної Марії Вдовиченко, біженки з Маріуполя. Її сім'я пройшла фільтраційний табір, проминула 27 блокпостів і тільки на 28-му побачила жовто-блакитний стяг. Але

повірити в те, що небезпека минула, що вони врятовані, було складно – не покидала думка, що все це провакація, постановка, щоб виявити «нациків» з-поміж тих, які виїжджали з окупації. І тільки коли прозвучала українська мова, коли їх почали розпитувати про пережите, тоді прийшло розуміння, що перед ними свої, а не перевдягнений ворог [1].

Такі факти свідчать про слушність думки М. Дочинця, що «Українська мова – це бронезилет нації» [5]. Коли ворог прослуховує телефонні розмови, то йому не потрібні жодні зусилля, щоб зрозуміти, про що розмовляють російськомовні громадяни України, і, навпаки, щоб збагнути українськомовних, треба залучити перекладача.

Тема ролі мови як оригінального коду нації в умовах війни актуальна, мова стає оберегом – захищає від витоку інформації, рятує життя, наближає перемогу. Ця тема потребує ретельного аналізу та подальших досліджень.

Література

1. Застрелив десять, а далі не рахував»: дівчинка вирвалася з Маріуполя та розповіла про «фільтрацію». URL: <http://youtu.be/tjQНабРНqYE> (дата звернення: 12.05.2022).
2. Портніков В. Пугінський режим – це абсолютна загроза. Людство або розуміє це, або зникає. Львівський портал. 3 квітня 2022. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2022/04/03/vitalij-portnykov-putinskij-r> (дата звернення: 12.05.2022).
3. Портніков В., Савенцов С. URL: <https://www.facebook.com/100040882220625/posts/847190039987062> (дата звернення: 12.05.2022).
4. URL: <https://razumkov.org.ua/napiamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukrainski-bizhentsi-nastroi-ta-otsinky> (дата звернення: 12.05.2022).
5. Центр вільного спілкування «Діалог» Товариства «Знання» України. URL: <https://ms-my.facebook.com/groups/permalink> (дата звернення: 12.05.2022).

ЖУКОВСЬКА Галина

канд. філол. наук, доцент, м. Київ

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА: ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ

Проблема впливу сучасних глобалізаційних процесів на будь-яку національну літературу, а якщо ширше, то проблема глобалізація й культура – складне питання, яке вимагає всебічного вивчення й обговорення. Неоднозначність впливу процесів глобалізації на культуру засвідчена й декларацією ЮНЕСКО, у якій сказано, що «швидкий розвиток нових інформаційних та комунікаційних технологій, хоча і представляє виклик для культурної різноманітності, водночас створює умови для нового діалогу між культурами та цивілізаціями» [ЮНЕСКО: 1].

Висновки українських науковців з приводу цивілізаційних викликів для української культури (літератури) також свідчать про дискусійність обговорюваної теми. Узагальнивши їх, можна констатувати в українському